

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry

Oikeusministeriölle

Asia: Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi tuomioistuinlaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi sekä mietinnöstä ”Tuomareiden koulutuksen kehittäminen” (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 38/2015)

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 8.6.2015 Dnro OM 15/31/2014

Pyydettyä lausuntona Tuomariliitto esittää kunnioittavasti seuraavaa:

Yleisiä näkökohtia

Tuomariliitto vastustaa ehdotettua uutta lainsäädäntöä, koska siihen sisältyy useita jäljempänä tarkemmin mainittuja ongelmia ja ehdotettu aikataulu on liian nopea. Toisaalta ehdotuksessa on monia yksittäisiä ehdotuksia, joita Tuomariliitto kannattaa.

Kysymys on uudistuksista, joiden suunnittelu, valmistelu ja toteuttaminen kuuluisivat luontevimmin tuomioistuinhallintoa johtavalle riippumattomalle tuomioistuinvirastolle. Tuomioistuinviraston perustamisen jälkeen tulee selvittää oikeudenhoidon tavoitteet, ratkaista oikeuslaitoksen perusrakenne ja varmistaa tarvittavat resurssit. Vasta sen jälkeen on järkevää toteuttaa tuomioistuimia koskevat muut uudistukset.

Asettamispäätöksen tavoitteiden vastaisesti ehdotus sisältää useita säännösehdoituksia, jotka heikentävät tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuutta. Ehdotus myös lisää merkittäväällä tavalla päällikkötuomareiden valtaa. Lisäksi ehdotus sisältää merkittäviä koko tuomioistuinlaitosta koskevia uudistuksia, joilla pyritään yhtenäistämään sääntelyä ja organisaatioita. Uudistusten tarvetta ja soveltuvuutta eri tuomioistuihin ei ole kuitenkaan selvitetty lainkaan tai ainakaan riittävästi. Joka tapauksessa mahdollinen lakiesitys on saatettava perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi.

Tuomariliitto vastustaa edelleen ehdotettua tuomareiden koulutusjärjestelmää ja siihen kytkettyä esittelijäjärjestelmän alasajoa. Tuomariliitto pitää ehdotusta esitetyssä muodossaan toteuttamiskelvottomana. Koulutusjärjestelmällä on kauaskantoiset vaikutukset, eikä sitä ole valmisteltu huolellisesti ja perusteellisesti. Erilaisia vaihtoehtoja ei ole harkittu. Lisäksi työryhmän laskelmat uudistuksen kustannuksista ja sen vaatimasta lisärahoituksesta ovat pintapuoliset ja alimitoitettut eikä rahoitusta ole varmistettu. Tosiasiassa koulutusjärjestelmän luominen ehdotetuilla resursseilla merkitsisi, että voimavaroja käytettäisiin muuhun kuin tuomioistuinten ydintehtävään eli lainkäyttöön. Uudistus ei parantaisi toiminnan laatua ja tehokkuutta eikä poistaisi riippumattomuusongelmaa hankkeen tavoitteen mukaisesti.

Tuomariliiton lausunnon ensimmäisessä osassa käsitellään lakiluonnoksen yksittäisiä kohtia, toisessa osassa tuomarien koulutusjärjestelmän uudistamista ja kolmannessa uudistuksen kustannusvaikutuksia.

I 1. Tuomioistuinhallinnon periaatteet

1.1. Tuomioistuinten riippumattomuus

Myönteistä on, että tuomioistuimen ja tuomarin riippumattomuudesta on määrätty yksiselitteisesti nimenomaisella säännöksellä.

Tuomariliitto kuitenkin korostaa, että lakiesityksen tavoitteet ja periaatteelliset näkökohdat edellyttävät tuomioistuinhallinnon erottamista oikeusministeriöstä. Erottaminen tarkoittaa oikeusministeriöstä erillisen ja riippumattoman tuomioistuinviraston perustamista. Tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuus ei toteudu oikeusvaltioperiaatteiden mukaisesti pelkällä tuomioistuinlain säännöksellä. Nykyiseen tilanteeseen ei saada muutosta niin kauan, kun toimeenpano- ja hallintovaltaa edustava oikeusministeriö käyttää tulosohjaukseen perustuvaa vaikutusvaltaa tuomioistuimiin. Tuomioistuinviraston perustaminen eduskunnan yhteyteen olisi kokonaisratkaisu, joka poistaisi esimerkiksi tarpeen perustaa erillinen koulutuslautakunta tuomarivalintalautakunnan rinnalle. Koko tuomioistuinlaitosta koskevat toiminnot voidaan ja pitää keskittää tuomioistuinvirastoon. Keskitetty tuomioistuinvirasto mahdollistaisi - paitsi periaatteellisesti tärkeän tuomioistuinten rakenteellisen riippumattomuuden - myös kustannustehokkaan tuomioistuinhallinnon (ks. Arviomuistio tammikuu 2015). Tuomioistuinlakia valmisteltaessa on syytä lähteä siitä, että tuomioistuinvirasto perustetaan viipymättä ja että lain säännökset yhteensovitetaan tilanteeseen, jossa tuomioistuinvirasto toimii.

Tuomariliitto kiinnittää huomiota myös siihen, että suunnitelmat keskittää ja tiivistää valtion keskushallintoa ministeriöitä yhdistämällä johtavat väistämättä tuomioistuinten riippumattomuuden kannalta kestävämpään tilanteeseen. Ei ole ajateltavissa, että länsimaisessa oikeusvaltiossa tuomioistuinlaitos olisi osa vielä nykyistäkin tiiviimpää valtioneuvostoa.

1.2. Tuomioistuinten sisäinen riippumattomuus

Tuomareiden ja tuomioistuinten sisäisen riippumattomuuden kannalta ehdotettu tuomioistuinten päällikkötuomarin yksinvaltaista asemaa korostava organisaatiomalli on ongelmallinen. Korkeimmissa oikeuksissa päätöksenteko on pääsääntöisesti kollegiaalista. Ei ole perustetta sille, miksi alemman asteen tuomioistuimissa vahvistettaisiin riippumattomuuden kannalta ongelmallista johtamistapaa ja organisaatiomallia.

Tuomariliitto painottaa, että oikeudenhoidon, tuomareiden ja näiden tehtävien rakenteellisen riippumattomuuden vuoksi tuomioistuinten hallinnossa tulisikin noudattaa seuraavia periaatteita ja tehdä niitä vastaavat muutokset ehdotukseen:

- Tuomioistuinhallintoa johtaa riippumaton keskusvirasto, tuomioistuinvirasto, jonka päätösvaltaan kuuluvat keskeiset tuomioistuimia koskevat hallinto- ja budjettiasioiden hoitaminen yhteistyössä Eduskunnan perustuslaki-, valtiovarain- ja lakivaliokunnan kanssa. Tuomioistuinviraston tehtävissä tulee enemmistönä olla tuomareita, jotka on valittu tehtäviinsä tuomarien toimittamalla vaalilla.
- Tuomioistuimen työjärjestyksen valmistelee ja esittää tuomioistuinvirastolle vahvistettavaksi tuomioistuimen tuomareiden kokous, jossa päätöksentekoon osallistuvat kyseisen tuomioistuimen tuomarit. Tämä kokous valitsee keskuudestaan johtoryhmän määrääjäksi.
- Joka tapauksessa johtoryhmään tulisi kuulua ainakin yksi muissa kuin johtotehtävissä olevien tuomareiden keskuudestaan valitsema edustaja.
- Johtoryhmä ratkaisee tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvat lainkäyttöhenkilökunnan nimitysasiat ja toimii muutoin nimitysasioissa lausuntovaliokuntana sekä vahvistaa oikeuspoliittiset lausunnot.
- Päätöksenteko tuomareiden kokouksessa ja johtoryhmässä tapahtuu kollegiaalisesti.

2. Yhteinen tuomioistuinlaki

Tuomariliitto kannattaa tavoitetta selkeyttää lainsäädäntöä kokoamalla keskeiset säännökset yhteen lakiin. Mainittuun tavoitteeseen nähden ehdotus on kuitenkin epäonnistunut, koska se johtaa käytännössä työjärjestyksellä säätämiseen ja sivuuttaa tuomioistuinten rakenteellisia ja toiminnallisia tarpeita jäljempänä kerrotuin tavoin.

Tuomioistuinlaki olisi myös toissijainen suhteessa korkeimpia oikeuksia koskeviin erityislakeihin. Tätä perusratkaisua, jonka Tuomariliitto sinänsä hyväksyy, ei ole lakiesityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkasteltu lähemmin. Erillislakien säilyttäminen merkitsee niin olennaista poikkeusta tavoitteeseen säätää yksi, kaikkia tuomioistuimia koskeva laki, että tällainen lainsäädäntöratkaisu olisi perusteltava hallituksen esityksessä perusteellisemmin.

3. Asetustasosta luopuminen

Esityksessä ehdotetaan asetuksen tasoisesta sääntelystä luopumista - lukuun ottamatta tuomioistuinpiirejä ja erityistä kielitaitoa edellyttävien tuomarin virkojen määriä - ja siirtymistä yhtäältä lain tasoiseen sääntelyyn, mutta toisaalta myös tuomioistuintoiminnan järjestämiseen entistä laajemmin työjärjestyksessä.

Tuomariliitto pitää kannatettavina sääntelytason muutoksia niiltä osin kuin kysymys on nykyisin asetustasoisten säännösten siirtämisestä lain tasolle. Sitä vastoin Tuomariliitto vastustaa työjärjestyssäätelyn käyttöalan laajentamista ehdotetulla tavalla. Työjärjestyssäätelyn käyttöalan laajentaminen lisää huomattavassa määrin päällikkötuomarin valtaa ja merkitsee siten käytännössä lainsäädäntövallan siirtämistä parlamentaarisen valvonnan ulkopuolelle, mikä on perustuslailliselta kannalta vähintäänkin arveluttavaa. Työjärjestyssäätelyn käyttöalan laajentaminen ei myöskään lisää tuomioistuinten itsenäistä asemaa, vaan se päinvastoin heikentää tuomioistuinten sisäistä riippumattomuutta. Tätä kautta se on myös omiaan heikentämään tuomioistuinten tuomareiden ja muunkin henkilökunnan työviihtyvyyttä ja -motivaatiota sekä sitoutumista tuomioistuimille asetettavien määrällisten ja laadullisten tulostavoitteiden saavuttamiseen.

Työjärjestyssäätelyn käyttöalan laajentaminen esityksessä suunnitelluin tavoin mahdollistaisi esimerkiksi osastojaon lakkauttamisen kaikissa tuomioistuimissa päällikkötuomarin päätöksellä, mikä ei ole ainakaan hovioikeuksien osalta nykyisen hovioikeuslain 8 §:n 1 momentin nojalla mahdollista. Niin ikään se mahdollistaisi johtoryhmän lakkauttamisen päällikkötuomarin päätöksellä kaikissa tuomioistuimissa, mukaan lukien hovi-, vakuutus-, hallinto-oikeudet, joissa sellainen nykyisten asetustasoisten säännösten mukaan on oltava. Huomionarvoista on myös, että työjärjestyssäätelyn käyttöalan laajentaminen avaisi myös mahdollisuuden sille, että keskenään samanlaistenkin tuomioistuinten työjärjestykset poikkeaisivat toisistaan huomattavasti ilman perusteltua syytä. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että myös lainkäyttöön liittyvät menettelytavat muodostuisivat erilaisiksi samankin tuomioistuinlinjan tuomioistuimissa. Kerrottua ei voida yhdenvertaisuuteen ja lainkäytön yhtenäisyyteen liittyvistä syistä pitää missään olosuhteissa hyväksyttävänä.

Tuomariliitto korostaa, että työjärjestyssäätelyn käyttöalan laajentamista ei tule käyttää sääntelykeinona vain sillä perusteella, että tällä tavoin mahdollistettaisiin keskenään erilaisia tuomioistuimia koskevan yleislain säätäminen. Ellei tällaista yleislakia voida säätää turvaamalla samalla eri tuomioistuinten lainkäyttötoiminnan sääntelyn riittävä säädöstaso, yleislain säätämisestä on luovuttava tai sen rinnalla on säilytettävä eri tuomioistuimia koskevat erityislait.

Esityksen tarkoituksena on mahdollistaa myös perusteluista (s. 98) ilmenevällä tavalla asessorin

työtehtävien määräytyminen työjärjestyksen määräyksellä muista tuomareista poikkeavasti, vaikka tästä ei nimenomaista ja yksiselitteistä säännöstä olekaan ehdotettu tuomioistuinlakiin. Tuomariliiton käsityksen mukaan tämän tyyppisistä ratkaisuista pitää säätää lain tasolla. Niin ikään esittelijöiden tehtävät jäävät viime kädessä täysin päällikkötuomarin päätösvaltaan, mitä ei voida pitää asianmukaisena sääntelymallina.

Mikäli vastoin Tuomariliiton näkemystä katsottaisiin, että nykyisin vähintään asetustasolla olevaa sääntelyä halutaan merkittävässä määrin siirtää työjärjestystasolle, Tuomariliitto katsoo, että vähimmäisehtona tulee olla, että työjärjestyksen kussakin tuomioistuimessa vahvistaa tuomareiden kokous tai vähintään tuomareiden kokouksen valitsema johtoryhmä.

Tuomariliitto toteaa, että tuomiopiireistä ja pysyvistä istuntopaikoista tulee säätää lailla. Kielituomarien määrrien vahvistamisen tulisi olla tuomioistuinviraston tehtävä.

4. Erittelyviroista luopuminen

Tuomariliitto vastustaa ehdotusta luopua erittelemästä tuomarinvirkoja valtion talousarviossa. Ehdotus vaarantaa tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuuden.

Uuden tuomioistuinlain myötä tuomareiden virat eivät enää olisi valtion talousarviossa eriteltyjä virkoja korkeimpien oikeuksien jäsenten virkoja lukuun ottamatta.

Tuomariliitto ei pidä tuomioistuinten riippumattomuuden ja perustuslaillisen aseman kannalta mahdollisena, että erittelyviroista luovuttaisiin. Ehdotus ei ole sopusoinnussa hallinto- ja toimeenpanovallasta riippumattoman tuomioistuinlaitoksen aseman kanssa. Tuomioistuinten hallinnon järjestäminen oikeusministeriön alaisuuteen on jo entuudestaan oikeusvaltion ja vallan kolmijako-opin kannalta merkittävä rakenteellinen ongelma tuomioistuinten riippumattomuudelle. Muutos lisäisi entuudestaan oikeusministeriön ohjausvaltaa riippumattomiin tuomioistuimiin nähden ja se heikentäisi eduskunnan vaikutusmahdollisuuksia. Samalla kasvaisivat riippumattomuutta uhkaavat riskit poliittisten muutosten vaikutuksesta tuomioistuinlaitoksen ja tuomareiden toimintaan. Muutos mahdollistaisi erilaisiin suoriteperusteisiin ohjausmalleihin siirtymisen, mikä on ristiriidassa tuomioistuinten tehtäviä ja toimintaa koskevien perustuslaillisten erityispiirteiden ja niistä johtuvien vaatimusten kanssa. Ehdotus heikentäisi myös olennaisesti tuomarin virkojen perustuslaillista erityisasemaa ja tuomioistuinlaitoksen ohjaamiseen liittyvän päätöksenteon läpinäkyvyyttä.

Oikeusvaltion toteutumisen kannalta tuomioistuinlaitoksen riippumaton asema ja tehtävä ovat niin keskeiset, että oikeusministeriön vallan lisääminen ei ole hyväksyttävissä. Päinvastoin Suomeen tulee perustaa riippumaton tuomioistuinvirasto, joka eduskunnan myötävaikutuksella varmistaa oikeusvaltion toteutumisen.

Toisin kuin muiden tuomareiden, korkeimpien oikeuksien jäsenten virat on päätetty säilyttää erittelyvirkoina. Koska kaikkia tuomareita koskevat samat riippumattomuuden takeet ja edellytykset kuin korkeimpien oikeuksien jäseniä, tuomarin virkojen lakkauttamista ei tule voida tehdä ilman eduskunnan myötävaikutusta. Tuomioistuinlaitoksen virkarakenteen kehittäminen oikeusturvan taso säilyttäen kuuluu perustettavalle tuomioistuinvirastolle.

5. Tuomioistuimen työskentelyn järjestäminen, johtaminen ja hallinto

Ehdotettu tuomioistuinlain 8 luvun 1 §:n 2 momentin säännös tulisi muotoilla niin, että

tuomioistuimessa on oltava johtoryhmä, jonka valitsee tuomareiden kokous. Tällaiselle sääntelylle ei minkään tuomioistuimen koko tai mikään muukaan seikka aseta estettä. Johtamisjärjestelmä ei myöskään saa olla ristiriidassa avoimen ja osallistuvan hallintomallin kanssa. Ehdotetun tuomioistuinlain 8 luvun 1 §:n 3 momenttiin on lisättävä, että johtoryhmä ratkaisee tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvat lainkäyttöhenkilökunnan nimitysasiat ja toimii nimitysasioissa lausuntovaliokuntana sekä vahvistaa oikeuspoliittiset lausunnot.

Tuomariliitto kiinnittää huomiota osastonjohtajaa koskevaan sääntelyyn (ehdotuksen 8 luvun 4 ja 5 §, ja lakimuutos 8.5.2015/568, joka tulee voimaan 1.10.2015), jonka mukaan johtamistehtäviin eteneminen tuomioistuinlaitoksessa on hyvin suppean henkilöpiirin määräysvallassa. Menettely on omiaan vaarantamaan tuomioistuinten sisäisen riippumattomuuden. Ehdotettu 8 luvun 5 §:n säännös tulisi muotoilla niin, että osastonjohtajat tulisi nimittää tuomioistuimen tuomareiden kokouksessa tai täysistunnossa.

Ehdotettu 8 luvun 9 §:n säännös tulisi muotoilla niin, että tuomioistuimen työjärjestyksen vahvistaa tuomareiden kokous tai vähintään tuomareiden kokouksen valitsema johtoryhmä.

6. Päällikkötuomarin nimittäminen määräajaksi

Tuomariliitto toteaa, että vuodesta 1993 alkanut tuomioistuinten kehittäminen päällikkövirastoiksi vaarantaa niiden sisäisen riippumattomuuden eikä ehdotus päällikkötuomarin tehtävän määräaikaaisuudesta vielä riitä tasapainottamaan tilannetta.

Esityksen mukainen seitsemän vuoden pituinen määräaikaisuus on niin pitkä, että sillä ei tosiasiallisesti olisi vaikutusta nykyiseen tilanteeseen nähden. Päällikkötuomarin virkaan tulisi nimittää viideksi vuodeksi kerrallaan. Se vastaa myös valtionhallinnon ylimpien virkamiesten virkojen määräajan pituudesta vasta tehtyä linjausta. Viiden vuoden määräajassa päälliköllä on tilaisuus osoittaa hallinnolliset kykynsä.

Ehdotuksen mukaan uusi sääntely ei koskisi korkeimpien oikeuksien presidenttejä, vaan heidät nimitettäisiin vastaisuudessa virkoihinsa vakinaisesti. Tuomioistuinlakityöryhmän mietinnössä (26/2014) ehdotettiin kaikkien tuomioistuinten päällikköiden tehtävien määräaikaistamista. Hankkeen asettamispäätöksessä toimeksiannossa valmistelun ulkopuolelle on kuitenkin jätetty Korkeimman oikeuden ja Korkeimman hallinto-oikeuden presidentit. Tuomariliiton mielestä hallituksen esityksessä olisi arvioitava myös heidän asemaansa.

7. Tuomareita koskevien virkamieslain 12 luvun eräiden säännösten siirtäminen tuomioistuinlakiin

Esityksessä ehdotetaan valtion virkamieslain 12 lukuun sisältyvien tuomaria koskevien erityissäännösten tuomarille annettavasta erosta, tuomarin virantoimituksesta pidättämisestä ja kirjallisesta varoituksesta sisällyttämistä tuomioistuinlakiin.

Tuomariliitolla ei ole huomauttamista kirjallista varoitusta koskevasta ehdotetusta tuomioistuinlain 15 luvun 1 §:stä. Kuten Tuomariliitto jo tuomioistuinlakityöryhmän mietinnöstä antamassaan lausunnossa (s. 15) on esittänyt, tulisi tuomarin virantoimituksesta pidättämisen (ehdotettu 15 luvun 2 §) kuulua ylemmälle tuomioistuimelle. Mikäli toimivalta kuuluisi sille tuomioistuimelle, jonka

palveluksessa tuomari on, mahdollisesta virheellisestä osoittautuvasta päätöksestä voisi muodostua kohtuuton rasite tuomioistuimen henkilöstösuhteille.

Tuomarin virkasuhteen päättymistä koskevista ehdotetuista 16 luvun 1 §:n ja 2 §:n säännöksistä Tuomariliitolla ei ole huomauttamista.

8. Tuomarin toimiminen toisessa tuomioistuimessa

Tuomariliitto katsoo edelleen, että myös hovioikeuden esittelijä pitää voida määrätä käräjäoikeuteen esteellisen tuomarin sijaan. Tehty esitys hankaloittaa turhaan nykyisin hyvin toimivaa menettelyä. Ehdotettua 14 luvun 1 §:n säännöstä on muutettava tältä osin.

Tuomariliitto edellyttää, että ehdotettua 14 luvun 2 §:ää sovelletaan vain tilapäiseen, poikkeuksellisen resurssipulan tilanteessa. Pysyvät resurssitarpeet tulee hoitaa nimittämällä vakinaisia tuomareita tuohon yksikköön.

9. Tuomarin siirtäminen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä

Tuomarin siirtämistä tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä ehdotetun säännöksen osalta (14 luvun 4 §) Tuomariliitto viittaa hovioikeudenneuvos Aki Rasilaisen jättämään hyvin perusteltuun eriävään mielipiteeseen, johon liitto sellaisenaan yhtyy.

10. Tuomarin toimivallan jatkuminen virkasuhteen päättymisen jälkeen

Tuomarin toimivaltaa virkasuhteen päätyttyä koskeva ehdotettu 16 luvun 3 § on sinänsä aiheellinen nykyisen oikeustilan selventämiseksi. Säännös on kuitenkin ehdotetussa muodossaan ongelmallinen sellaisissa käräjäoikeuksissa yhden tuomarin kokoonpanossa käsiteltävissä asioissa, joissa ennen virkasuhteen päättymistä on toimitettu pääkäsittely, mutta ratkaisua ei ole vielä annettu. Yhden tuomarin kokoonpanossa käsiteltävissä asioissa varsinaista muodollista päätösneuvottelua, jossa asia ratkaistaisiin, ei monijäsenisistä kokoonpanoista poiketen järjestetä. Kovin epätavallisia eivät ole tilanteet, joissa ratkaisun lopputuloskin muotoutuu vasta sitä kirjoitettaessa. Tällaisiin tilanteisiin toimivallan jatkumista koskevan säännöksen ehdotettu sanamuoto, jossa toimivallan jatkuminen sidotaan asian ratkaisemiseen, sopii varsin huonosti. Ehdotettua säännöstä sanamuodon mukaisesti tulkiten tuomarin tulisi järjestää itsensä kanssa muodollinen päätösneuvottelu, jossa hän ratkaisee asian, jotta toimivalta kirjallisen ratkaisun antamiseen virkasuhteen päättymisen jälkeen säilyisi. Toimivallan tulisikin tällaisissa tilanteissa säilyä, mikäli pääkäsittely on päättynyt ennen virkasuhteen päättymistä.

11. Esittelijöiden aseman muuttuminen

Esittelijöiden tehtävät määriteltäisiin nykyistä joustavammiksi. Lakiehdotuksen mukaan esittelijä voisi toimia valmistelijana tuomarin esittelemässä asiassa.

Tuomariliitto vastustaa esittelijän aseman muuttamista valmistelijaksi. Esitys heikentää merkittävästi esittelijän tehtävien mielekkyyttä ja houkuttelevuutta, jos esittelijän työ voi asiaryhmästä, työyhteisön toimintatavoista ja päällikkötuomarista riippuen sisältää vaihtelevan määrän tuomarin avustamista valmistelijana.

Esityksessä korostetaan, että myös jatkossa esittelyllä ja esittelijöillä tulisi olemaan tärkeä asema monijäsenisten tuomioistuinten lainkäytössä. Tämä asema jää kuitenkin epämääräiseksi. Esittelijän

virkaa on tähän saakka voinut pitää myös koulutusvirkana tuomarin tehtäviin, koska esittelijä on päässyt työskentelemään monipuolisesti erilaisten asiaryhmien ja kokoonpanojen kanssa. Esittelijän tehtävät ja asiaryhmät ovat vaikeutuneet samalla, kun esittelijän keräämä kokemus sekä omat tiedot ja taidot ovat lisääntyneet. Tätä kehitystä on myös tukenut hovioikeuslain 9 §:ssä mainitun esittelijäkokoonpanon käyttäminen sekä kokeneemmille esittelijöille annetut lyhyet tuomarimääräykset. Esityksessä esittelijäkokoonpanon käyttämisestä ollaan luopumassa, mikä on myös omiaan heikentämään esittelijän asemaa esityksen tarkoituksen (HE-luonnoksen s. 42) vastaisesti.

Esityksessä on lähdetty siitä, että tuomariesittelyjä tulisi lisätä ja tuomari voisi käyttää esittelijää apunaan asian valmistelussa. Valmistelulla tarkoitetaan ilmeisesti erilaisen taustamateriaalin, kuten esitöiden ja oikeustapausten etsimistä ja asioiden tutkimisen yhteydessä tehtävien muistiodien laatimista. Tällainen valmistelija jää kuitenkin vaille kokemusta oman osaamisensa kannalta tärkeistä päätösneuvotteluista sekä tutkimisen ja muistiodien laatimisen pohjalta tehtävän lopullisen päätösesityksen laatimisesta. Tuomariliitto pitää esityksessä kaavailun tuomaria avustavan valmistelun opetuksellista antia kyseenalaisena, koska koko oikeustapauksen elinkaaren näkeminen ja tuomion rakentuminen jää esittelijän työtehtävien ulkopuolelle. Hovioikeudessa esittelijä jäisi myös pääkäsittelyn ulkopuolelle, ja häneltä jäisi saamatta tällöin myös prosessinjohton seuraamisesta sekä näytön vastaanottamisesta ja arvioinnista saatava arvokas kokemus.

Tuomariliitto pitää keskeisenä, että vakuutus oikeuden esittelijöiden tulee vastaisuudessa esitellä myös lainopillisia asioita, eikä ainoastaan lääkeopillisia asioita. Tämä on keskeistä juristin työn mielekkyyden, töiden monipuolisuuden sekä työssä kehittymisen kannalta.

Nykyisen kaltainen esittelytyö on esittelijälle palkitsevaa ja valmistaa häntä tehokkaasti tuomarin tehtäviin, kun esittelijä valmistelee asian alusta alkaen sen loppuun asti itse valmistelusta vastaavan jäsenen kanssa yhteistyössä ja saa työstään jatkuvasti palautetta tältä ja kokoonpanon muilta tuomareilta. Suunniteltu asessorien koulutusjärjestelmä johtaa esittelijöiden aseman huomattavaan heikennykseen. Vain pienellä osalla esittelijöistä olisi tulevaisuudessa mahdollisuus päästä asessorin koulutusvirkaan. Vaikka koulutus ei olisi edellytys tuomarinvirkaan nimittämiseksi, vaikeuttaisi se tosiasiallisesti koulutuksen käymättömien mahdollisuuksia tulla nimitetyksi tuomarin virkaan. Esityksestä ei selviä, mikä tulee olemaan koulutusvirkojen ulkopuolelle jäävien esittelijöiden asema ja urapolku lakiuudistuksen jälkeen. Ehdotuksella nykyisten esittelijöiden asemaa heikennetään huomattavasti samalla, kun esittelijän työn mielekkyys ja koulutuksellisuus kärsivät.

Epärealistista on ajatella, että tuomarit voisivat yhä enenevässä määrin korvata esittelijät. Yhden täystyöllistetyn esittelijän tilalle tuskin saadaan yhtä tuomaria. On selvää, että ellei esittelijöitä korvata lähes vastaavalla määrällä uusia tuomareita, tuomioistuimet ruuhkautuvat. Esittelijöitä tarvitaan jatkossakin etenkin asioissa, joissa myönnetään jatkokäsittelylupa. Näiden valmistelu ja käsittely vaativat paljon aikaa. Kokeneen esittelijän työpanos mahdollistaa sen, että tuomarit, joiden työpanoksesta merkittävä osa kuluu jatkokäsittelyluparatkaisujen tekemiseen, voivat keskittyä itse asian ratkaisemiseen. Samalla on muistettava, että taito ottaa haltuun laajoja juttuja syntyy vain harjoittelemalla ja esimerkiksi seuraamalla esittelijänä kokeneiden tuomareiden työskentelyä. Ei myöskään ole olemassa mitään selvitystä siitä, että tuomariesittelyt lisääisivät tuottavuutta.

Tuomariliitto oudoksuu vanhan ja perinteikkään viskaali-virkanimikkeen hävittämistä hovioikeuksista. Tuomariliitto pitää kuitenkin esittelijä-nimikettä onnistuneempana, kuin sihteeri-loppuisia nimikkeitä, jotka eivät sovellu tuomioistuinten lainkäyttöhenkilökunnan virkanimikkeiksi.

II Tuomareiden koulutusjärjestelmän kehittäminen

1. Lainkäyttöhenkilökunnan perehdyttämis- ja täydennyskoulutus

Tuomariliitto kannattaa laadukkaan ja suunnitelmallisen koulutuksen kehittämistä ja lisäämistä uran kaikissa vaiheissa. Tuomareiden ja esittelijöiden perehdyttämis- ja täydennyskoulutustarve on ilmeinen. Tuomareiden ja esittelijöiden ammatillisille taidoille asetetaan yhä suurempia vaatimuksia. Tuomioistuinlaitoksen palveluksessa jo olevien koulutus on ehdotuksessa jäänyt kuitenkin liian vähäiselle huomiolle.

Mietinnössä esittelijöiden kouluttautumismahdollisuuksista on kerrottu varsin yleispiirteisesti. Esittelijöillä olisi kuitenkin oikeus osallistua tuomarintyöhön tähtäävään koulutukseen omien henkilökohtaisten tarpeittensa mukaan. Asessorien koulutusjärjestelmä olisi esittelijöinä toimivien osalta heikennys heidän koulutukseensa.

Tuomariliitto kannattaa perehdytyskoulutuksen järjestämistä ja mentorointia tuomioistuinlaitoksen palvelukseen tuleville uusille tuomareille. Toisten tuomareiden mentoroinnin ei voida katsoa kuuluvan yksittäisen tuomarin virkavelvollisuuksiin. Mentoreille aiheutuva työmäärän lisäys on otettava huomioon maksamalla tehtävää hoitavalle vastaavanlainen palkkio kuin tutoreille.

Mietinnössä yhtenä olennaisimpana koulutuksen takeena mainitaan tuomioistuinten sisäiset koulutustoimikunnat, joiden tehtäviin kuuluisi muun muassa lainkäyttöhenkilöstön koulutusaktiivisuuden seuraaminen. Tuomariliitto vastustaa koulutustoimikuntien perustamista. Päällikkötuomari vastaa yhdessä johtoryhmän kanssa henkilöstö- ja koulutussuunnitelmien laatimisesta sekä tuomioistuimen sisäisestä/tuomiopiirin alueellisesta koulutuksesta. Yksittäisen tuomarin koulutuksen tarve puolestaan arvioidaan lähiesimiehen kanssa käytävissä kehityskeskusteluissa. Näiden tehtävien hoitoon ei tarvita erillistä toimikuntaa. Mietinnössä ei myöskään ole osoitettu tähän resursseja.

Mietinnössä ehdotetaan tuomarikohtaisia tavoite- ja kehityskeskusteluja sekä laadittavaksi henkilökohtainen kehityssuunnitelma. Tuomariliitto ei pidä tarpeellisena laatia erillistä kehityssuunnitelmaa, koska yksittäisen tuomarin koulutuksen tarve arvioidaan jo nyt vuotuisissa kehityskeskusteluissa.

Mietinnön mukaan lainkäyttöhenkilöstön koulutusoikeudeksi ja -velvollisuudeksi on ehdotettu vähintään 10 päivää vuodessa. Tuomarikoulutettaville asessoreille koulutukseen kuuluisi laadukasta koulutusta 30–40 päivää kolmessa vuodessa. Koulutusmäärien kompensointia työmäärässä ei kuitenkaan ole määritelty. Nykyisen koulutuksen ongelmat eivät välttämättä ole yksittäisten koulutustapahtumien sisällössä ja laadukkuudessa, vaan suunnitelmallisuuden ja resurssien puutteessa. Nykyään liiallinen työmäärä estää usein tuomareiden ja esittelijöiden osallistumisen koulutukseen, koska koulutuksen takia tekemättä jääneet työt on tehtävä harmaana ylityönä. Koulutukseen osallistuminen tulee varmistaa varaamalla riittävät resurssit ja ottamalla koulutuspäivät aidosti huomioon työmäärässä, muuten ammattitaidon kehittämiseen ei yksittäisellä tuomarilla ole mahdollisuutta ehdotetussa laajuudessa.

Selvää on, että lainkäyttöhenkilöstön perehdytys- ja täydennyskoulutuksen kehittäminen mietinnössä esitetyllä tavalla ei ole toteutettavissa 40.000 euron lisäpanostuksella ottaen huomioon koulutuksen kysynnän olennainen kasvu koulutusvelvollisuuden myötä. Tarkempien kustannuslaskelmien puuttuessa Tuomariliitto ei voi tarkemmin ottaa kantaa kulujen määrään.

2. Tuomioistuinharjoittelun uudistaminen

Tuomariliitto kannattaa erillisen lain säätämistä tuomioistuinharjoittelusta, valtakunnallisen

tuomioistuinharjoittelujärjestelmän luomista, koulutuksen määrän ja suunnitelmallisuuden lisäämistä ja ohjaamisen kehittämistä. Tuomariliitto myös yhtyy näkemykseen, että harjoittelupaikat julistettaisiin auki vain kerran vuodessa. Sen sijaan Tuomariliitto vastustaa haku- ja valintamenettelyn siirtämistä tuomarinkoulutuslautakunnalle. Tuomarinkoulutuslautakunnan ja tuomioistuinten roolit kärjänotaarien valinnassa on arvioitava uudelleen.

Haku- ja valintamenettelyn keskittäminen yhdelle taholle vähentäisi sinänsä päällekkäistä työtä ja lisääisi valintamenettelyn läpinäkyvyyttä ja avoimuutta. Toisaalta vaarana on valintakriteerien liiallinen yhdenmukaistuminen ja kaavamaistuminen. Lautakunnalla ei ole riittäviä edellytyksiä arvioida henkilön soveltuvuutta samalla tavalla kuin yksittäisellä tuomioistuimella. Lautakunnan arviointi painottuisi väistämättä hakijoiden opintojen ja työkokemuksen arviointiin. Keskitetyssä haussa ei myöskään voida riittävästi kiinnittää huomiota alueellisiin näkökohtiin harjoittelijavalinnoissa. Vaarana on, että vähäisen oman alansa työkokemuksen omaavilla ei ole enää jatkossa juurikaan mahdollisuuksia tulla valituiksi tuomioistuinharjoittelua suorittamaan.

Kärjänotaarien haku- ja valintamenettelyn keskittäminen tuomarinkoulutuslautakunnalle ei ole myöskään tarkoituksenmukaista tilanteessa, jossa on suunnitteilla tuomioistuinviraston perustaminen. Kärjänotaarien valinta pitäisi säilyttää tuomioistuimilla siihen asti, kunnes tuomioistuinvirasto perustetaan. Kun tuomioistuinvirasto on perustettu, voitaisiin harkita, siirretäänkö kärjänotaarien esikarsinta tuomioistuinviraston tehtäväksi. Nykytilanteen mahdollisia epäkohtia voitaisiin torjua esimerkiksi sillä, että lautakunta tekisi esikarsinnan yhdenmukaisten kriteerien perusteella.

Koska osa harjoittelusta voidaan suorittaa hallinto-oikeudessa, kärjänotaareiden koulutuksessa on otettava riittävästi huomioon myös hallintoprosessi. Tuomariliitto pitää nyt hallintolainkäytölle varattua osuutta liian vähäisenä verrattuna yleiseen tuomioistuinlinjaan liittyvään koulutukseen, johon on varattu yli 10 koulutusjaksoa. Hallintoprosessin tuntemuksesta olisi kiistatonta hyötyä myös niille kärjänotaareille, jotka suorittavat koko harjoittelunsa yleisen tuomioistuinlinjan puolella.

Kärjänotaarin tutor on harjoittelun sujumisen kannalta keskeisessä asemassa. Kärjänotaarien koulutukseen ja ohjaukseen on varattava riittävästi resursseja. Tuomariliitto katsoo, ettei tutorin tehtävää voida korvata vain vähentämällä työmäärää, vaan tutorille on maksettava riittävä rahallinen korvaus koulutustyöryhmän toteamalla tavalla. Tutorin työmäärän vähentäminen ei ole ensisijainen vaihtoehto, koska se johtaa epäyhtenäisiin käytäntöihin eri virastoissa. Vaarana myös on, että tutortuomarilla ei ole käytännössä mahdollisuutta kouluttautua tehtävään eikä aikaa opastaa koulutettavaa riittävässä määrin. Tuomariliitto arvioi, että tutortuomarille kaavailtu lyhyt koulutus ei anna valmiuksia riittävältaoiseen kouluttamiseen ja nykytilan parantamiseen. Tuomariliitto huomauttaa, että tästä aiheutuvien kustannusten määrään ei ole otettu mietinnössä kantaa lainkaan.

3. Kolmen vuoden määräaikaiset koulutusvirat (asessorit)

3.1 Tuomariliiton keskeiset uuden koulutusviran vastustamisen perusteet ja ehdotukset

Tuomariliiton näkemyksen mukaan koulutustyöryhmän mietintö on epäonnistunut erityisesti siltä osin kuin se koskee määräaikaisten koulutusvirkojen perustamista. Tuomariliitto pitää vakavana puutteena, että koulutusjärjestelmää koskevassa mietinnössä ei ole aidosti mietitty muita vaihtoehtoja koulutuksen toteuttamiselle, vaikka Tuomioistuinlakityöryhmän ehdotus uusien tuomareiden koulutusvirkojen perustamisesta sai aikaisemmalla lausuntokierroksella laajaa kritiikkiä. Ehdotuksessa on edelleen monia varsin perustavanlaatuisia ongelmia:

- Tuomioistuinvirastolla on parhaat edellytykset arvioida tuomarinkoulutusjärjestelmän luomista.
- Kustannusvaikutukset ovat moninkertaiset verrattuna mietinnössä esitettyyn.
- Kustannukset ovat pois tuomioistuinten ydintehtävästä eli lainkäytöstä.
- Heikentää tuomareiden palkka- ja henkilöstörakennetta.
- Luo uuden määräaikaisten tuomareiden ryhmän.
- Sulkee käytännössä tuomarinuran.
- Heikentää tuomarinuran houkuttelevuutta.
- Ei takaa koulutettavien jäämistä tuomioistuinlaitoksen palvelukseen.
- Tuottaa kahdentasoisia esittelijöitä ja tuomareita.
- Asessorien koulutukseen liittyvät oikeusturvatakeet ovat riittämättömät.
- Ehdotettu järjestelmä muuttaa perinteistä nimitysjärjestelmää.

Asettamis päätöksen mukaan hankkeen tavoitteena on, että tuomioistuinlaitoksen tulee niukkenevista resursseista huolimatta jatkossakin turvata kansalaisten oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin eli huolehtia oikeusturvan saatavuudesta ja oikeusvarmuudesta. Tuomioistuimia koskevalla lainsäädännöllä tulee luoda edellytykset tuomioistuinlaitoksen laadukkaalle, tehokkaalle ja tulokselliselle toiminnalle. Lähtökohtana on siis ollut ”tuomioistuinlaitoksen niukkenevat resurssit”. Se näkyy esityksissä, joilla esittelijäjärjestelmää ollaan ajamassa alas, palkkoja lasketaan ja henkilöstöresursseja pienennetään. Ehdotus sisältää huomattavia toteutukseen liittyviä ongelmia, jotka vahvistavat vaikutelmaa siitä, että järjestelmällä pyritään ainoastaan tuomarin työn teettämiseen halvemmalla.

Koulutustyöryhmän mietinnössä esitetyt näkemykset koulutusjärjestelmän kehittämisen vaikutuksista tuomioistuinten tehokkuuteen vaikuttavat perustuvan tutkitun tiedon sijasta olettamuksiin. Suunniteltu järjestelmä ei ole omiaan lisäämään tehokkuutta ja laatua vaan lähinnä byrokratiaa ja se sitoo tuomareiden työaikaa merkittävästi varsinaisista lainkäyttötehtävistä.

Kun ehdotuksen lähtökohtana on, että tuomarinvirkaan voisi edelleen tulla nimitetyksi myös ilman koulutuksen käymistä, tulisi kaikille tuomarinuralle aikoville taata tasapuoliset koulutusmahdollisuudet. Erillisten koulutusvirkojen perustamiseen ei ole tarvetta. Koulutus on mahdollista järjestää tehokkaammin nykyiseen esittelijäjärjestelmään tukeutuen. Tuomioistuimiin voidaan perustaa tarvittava määrä alemman palkkaluokan tuomarinvirkoja. Näillä viroilla korvataan nykyinen järjestelmä, jossa esittelijöitä käytetään ratkaisukokoonpanon jäseninä, mikäli sitä pidetään ongelmallisena.

Tuomariliitto vastustaa sitä, että osa tuomarikoulutuksesta voisi tapahtua toimimalla korkeimpien oikeuksien esittelijöinä. Korkeimpien oikeuksien esittelijöiltä edellytettävän työmäärän ja osaamisvaatimusten asettaminen tuomarikoulutettaville ei ole kannatettavaa, eikä tuomarikoulutettavien riittävään perehdyttämiseen näyttäisi olevan ehdotetun koulutusjärjestelmän puitteissa mahdollisuuksia.

3.2 Valintamenettely ja koulutusvirkojen määrä

Ehdotuksen mukaan koulutuslautakunta huolehtisi asessorin virkojen haettavaksi julistamisesta, hakumenettelyn järjestämisestä ja esivalinnasta. Tuomioistuimet kuitenkin itse haastattelisivat hakijat ja tekisivät nimitysesitykset korkeimmalle oikeudelle tai korkeimmalle hallinto-oikeudelle.

Tuomariliitto ei pidä ehdotettua valintamenettelyä asianmukaisena. Tuomariliitto vastustaa koulutuslautakunnan tekemää esivalintaa sekä alku- ja loppukokeita. Ehdotetut muutokset valintamenettelyyn koulutuslautakunnan esivalinnan ja alkukokeen osalta tekevät prosessista vain

raskaamman ja kalliimman ilman, että niillä saavutettaisiin yhtään mitään lisäarvoa. Alkukokeiden järjestäminen on ajan ja resurssien haaskausta tilanteessa, jossa kokeen vaikutus valintaprosessiin on vähäinen. Aessorien lopullinen valinta tultaisiin tekemään kuitenkin käytännössä päällikkötuomareiden toimesta. Myös loppukokeiden järjestämisen järjestyminen on syytä kyseenalaistaa, koska henkilöllä on kaavaillun asessorin koulutuksen suoritettuaan jo vähintään seitsemän vuoden työkokemus.

Esitetyn mukainen valintamenettely ei tosiasiallisesti eroaisi nykyisestä esittelijöiden valinnasta muutoin kuin byrokratiaa ja päällikkötuomarin valtaa lisäämällä. Päällikkötuomarit tosiasiallisesti päättäisivät asessorien eli tulevaisuuden tuomarien valinnasta, koska nimittävä taho tuskin poikkeaisi asianomaisen tuomioistuimen nimitysesityksestä. Ehdotetun kaltaisella valintajärjestelmällä vahvistetaan päällikkötuomareiden valtaa ilman, että valintamenettelyä tosiasiallisesti muutettaisiin nykyisten esittelijöiden valinnasta yhdenmukaisempaan ja avoimempaan suuntaan. Päällikkötuomarin roolin korostumista valintamenettelyssä ei voida pitää järkevänä kehityksenä työntekijöiden tasavertaisen kohtelun eikä tuomarinvalintalautakunnankannalta. Mikäli avoimuutta ja hakijoiden oikeusturvaa halutaan tosiasiallisesti lisätä, tulisi asessorien valinta tehdä tuomarinvalintalautakunnassa. Mietinnön ehdotus on myös sisällöllisesti ristiriitainen tuomareiden nimittämisestä annetun lain 11 §:n kanssa. Oikeuslaitoksen sisällä kestäväksi ei voida pitää rakennetta, jossa tuomarikoulutettavaksi pääsemiselle on asetettu tiukemmat valintakriteerit kuin tuomareiden nimittämiselle.

Toisin kuin mietinnössä esitetään, koulutusjärjestelmä sulkee tuomarinuran sekä ulkopuolisilta että tuomioistuimen sisäisiltä hakijoilta. Koulutuspaikkoja tulee olemaan niin vähän, etteivät edes kaikki pätevimmit esittelijät tule niihin pääsemään. Jos mahdollisuudet edetä tuomariksi näyttävät heikoilta, esittelijän tehtävät eivät ole enää houkuttelevia eikä niihin hakeudu päteviä henkilöitä. Tämä vaikuttaisi vahingollisesti tuomioistuinlaitoksen toimintakykyyn. Esittelijän tehtävien houkuttelevuuden säilyttämiseksi ja urakehityksen nopeutumisen toteutumiseksi koulutusvirkoja pitäisi perustaa kuhunkin tuomioistuimeen niin paljon, että esittelijällä olisi realistiset mahdollisuudet tulla valituksi asessoriksi muutaman vuoden työkokemuksen jälkeen. Siirtymävaiheessa koulutuspaikkoja tulisi tarjota tavallista enemmän, koska hovioikeuksissa, hallinto-oikeuksissa ja erityistuomioistuimissa on paljon yli kolme vuotta työskennelleitä päteviä esittelijöitä.

Esityksen mukaan loppukokeen suorittaneelle tuomarikoulutettavalle myönnettäisiin oikeus käyttää tuomarikoulutetun nimikettä. Tuomariliitto vastustaa tuomarikoulutettu tai asessori -nimikkeitä. Tällaisten epämääräisten lisätitteiden antaminen osalle tuomarikunnasta antaa harhaanjohtavan kuvan tuomioistuimen ammattitaidosta. Kansalaisten oikeusturva edellyttää, että kaikki tuomarit ovat päteviä tehtäviinsä. Tuomariliitto pitää ongelmallisena tilannetta, jossa tuomarikunta olisi jaoteltu eritasoisin tuomareihin.

3.3 Koulutuksen sisältö ja määrä

Kun esityksen mukaan koko lainkäyttöhenkilökunnan osalta olisi tarpeellista luoda henkilökohtainen koulutussuunnitelma ja kun niin esittelijöiden, asessorien kuin virassa olevien tuomareiden koulutustarpeeksi voidaan arvioida sama eli noin 10–13 koulutuspäivää vuodessa, herää kysymys, onko asessorien erillisellä koulutusjärjestelmällä todellisuudessa minkäänlaista koulutuksellista lisäarvoa.

Mietinnössä ei ole määritelty, miltä osin esitetty koulutusjärjestelmä olisi parannus vallitsevaan tilaan ja miten koulutuksen myötä saavutettava alemmaa palkkausta kompensoiva ”koulutuksellinen pääoma” eroaisi muiden esittelijöiden saamasta koulutuksesta. Epäselväksi jää, mitä tarkoitetaan

aikaisempaa tiiviimmillä seurannalla, kun seuranta on kuitenkin linkitetty kerran vuodessa käytävään kehityskeskusteluun. Nykyisinkin kehityskeskusteluissa käydään läpi osaamista ja sen kehittämistä. Osaamisen kehittämistä käytävän keskustelun sisällöt vaihtelevat jo nykyiselläänkin tuomioistuimittain ja henkilöittäin. Mitään takeita ei ole siitä, että nämä keskustelut itsessään tuottaisivat merkittävää koulutuksellista pääomaa.

Koulutustyöryhmän ehdotuksen mukaan asessoreille suunnattu koulutusohjelma rakentuisi siten, että kaikki koulutusvirkaan valitut asessorit suorittaisivat yhteisen tuomarin roolia ja etiikkaa sekä oikeudellisen ratkaisutoiminnan perusteita käsittelevän aloitusmoduulin, jonka sisältö olisi kaikille sama. Yhteisen koulutuksen sisältöalueita voisivat olla muun muassa tuomarin yhteiskunnallinen asema, rooli ja etiikka, tuomarin työ oikeudessa, tuomioistuinten ja tuomareiden oikeudellinen asema, ratkaisun kirjoittaminen sekä oikeudellinen tiedonhaku. Ottaen huomioon, että asessoreiksi valittavat tulisivat suurimmaksi osaksi olemaan vähintään kolme vuotta esittelijöinä toimineita henkilöitä, on mainitunkaltaisista perusasioista koulutuksen järjestäminen tuossa vaiheessa tuomioistuinuraa tarpeetonta ja auttamattoman myöhäistä. Mainituista perusasioista tulisi järjestää koulutusta kaikille välittömästi esittelijän uran alussa tai jo auskultointivuoden aikana. Hovioikeuden esittelijöille järjestetään jo nyt alkuvaiheessa koulutusta muun muassa tuomarin etiikasta ja moraalista, tuomareiden ja tuomioistuinten asemasta, oikeudellisesta tiedonhausta sekä ratkaisujen kirjoittamisesta.

Tuomariliitto toteaa, että henkilökohtaisten opintosuunnitelmien ja henkilökohtaiset tarpeet huomioon ottavan koulutuksen järjestäminen on kannatettavaa, mutta se ei ole peruste perustaa asessorin koulutusvirkoja vaan opintosuunnitelma ja koulutusjärjestelmä tulisi perustaa kaikille esittelijöille. Mitään estettä ei ole sille, että suunnitelmallista ja tarkoituksenmukaista koulutusta järjestetään siitä lähtien, kun henkilö aloittaa työskentelyn esittelijänä.

Mietinnössä puhutaan useasti työssä oppimisen merkityksestä. Työssä oppimista on mahdollista ja tarpeellista rakenteellisesti kehittää ja strukturoida, mutta itse työssä oppimista ei ole mietinnössä jäsennelty, eikä siitä siten käy ilmi, miten sitä on esityksen pohjalta tarkoitus kehittää. Mietinnössä ei ole myöskään yksilöity resurssien järjestämistä, koulutuksen pedagogisia toteuttamistapoja tai ylipäätään koulutuksen tavoitteita.

Mietinnössä käytetään termejä tutorointi ja työssä oppiminen sekä sivulla 54 asessorien koulutusohjelman yhteydessä puhutaan luennoista, oikeustapausharjoituksista ja erilaisista osallistavista, pedagogisista menetelmistä. Epäselvää on, mikä koulutuksellinen hyöty oikeustapausharjoitusten käsittelemisestä on henkilöille, jotka toimessaan ratkovat jo oikeita oikeustapauksia, ja mikä on tällaisen opetusmenetelmän laadullinen lisäarvo verrattaessa asessorien kouluttamista esittelijöiden kouluttamiseen.

Mietinnössä jää auki esitettyjen oppimismenetelmien tarkoitus ja tavoite. Mitään selviä koulutuksellisia tavoitteita mietinnössä tai hallituksen esityksen luonnoksessa ei ole määritelty. Mietinnössä lähdetään siitä, että asessoreille paras opetustapa on tiedon ”kaataminen” eli behavioristiset opetustavat, kun tässä tapauksessa suositeltavimpia lienevät kognitiiviset tai konstruktiiviset opetusmenetelmät, joissa uutta tietoa rakennetaan joko vanhan päälle tai tulella tietoiseksi omista ajattelumalleista. Näin ollen mietinnön koulutuksellinen osuus jää lähes olemattomaksi. Taustalla oleva ajatus monipuolisesta ja osallistavasta koulutuksesta on hyvä, mutta esitetyillä keinoilla se ei toteudu.

Mietinnön mukaan koulutuksellisuus tapahtuisi osaltaan tutoroinnin kautta. Tuomariliitto pitää ehdotettua tutorjärjestelmää sinänsä kannatettavana. Tutorointiin ei ole kuitenkaan kohdistettu mietinnössä lainkaan resursseja. Tuomariliitto korostaa, ettei tutorin tehtävää voida korvata vähentämällä työmäärää, vaan tutorille tulee maksaa riittävä rahallinen korvaus. Tuomariliitto myös

korostaa, että tutoroinnin osalta on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, ettei tutortuomarin mielipide pääse vaikuttamaan liikaa yksittäisen henkilön koulutukseen ja arviointiin ja tätä kautta koko työuraan.

3.4 Koulutusvirkojen vaikutus virkarakenteeseen

Ehdotettu asessorijärjestelmä tulisi osaltaan korvaamaan esittelijäjäsennyden poistumista vakuutusosoikeudessa ja HOL 9 § -kokoonpanoa hovioikeuksissa. Järjestelmä ei yksinään kuitenkaan riittäisi korvaamaan esittelijäjäsennyden poistumisen aiheuttamaa työvajausta.

Uuden järjestelmän tarjoama mahdollisuus jatkaa asessorin kolmen vuoden pituista koulutusta poikkeustapauksissa kahdella lisävuodella tulisi suurella todennäköisyydellä olemaan pääsääntöisesti käytössä vakuutusosoikeudessa ja ainakin osassa hallinto-oikeuksia, ellei koulutusvirkojen määrää mitoiteta siten, että kaikilla koulutukseen osallistuvilla olisi realistinen mahdollisuus siirtyä tuomarintehtäviin koulutuksen päättymisen jälkeen. Vakuutusosoikeudessa esittelijäjäsennyden korvaaminen asessoreilla edellyttäisi hallituksen esityksessä todetuin tavoin kohtuullisen suurta avustavien tuomareiden määrää, jolloin tuomarintehtäviin siirtymisen mahdollisuus on verrattain pieni. Tuomariliitto pitää keskeisenä, että virkarakenteen muutos toteutetaan siten, että esittelijäjäsennyden poistuminen korvataan ensisijaisesti tuomaripainotteisuutta lisäävillä vakinaisilla tuomarin viroilla ja vasta viimesijaisesti nykytilannetta heikentävillä määräaikaisilla asessoreilla.

Ehdotuksella heikennetään merkittävästi tuomareiden henkilöstörakennetta luomalla uusi määräaikaisten tuomareiden ryhmä. Ehdotus lisäisi määräaikaisten tuomarinimitysten määrää entisestään, vaikka lakivaliokunta (esim. LaVL 6/2013 ja 12/2013 vp) on vakavasti kiinnittänyt huomiota määräaikaisten tuomareiden määrään ja vaikka lyhytaikaisia tuomarinimityksiä on pidetty ongelmallisena. Kestävämpi ja perustellumpi ratkaisu on lisätä resursseja sellaiselle tasolle, että tarvetta määräaikaisten tuomareiden käyttämiselle ei ole. Ehdotus lisäisi eriarvoisuutta samanlaista työtä tekevien välillä.

3.5 Asessorien palkkataso

Koulutustyöryhmä esittää, että asessorien palkkaluokaksi vahvistetaan T 10 +. Palkkausta perustellaan sillä, että kyse on koulutusvirasta ja asessori saisi palkan lisäksi huomattavan koulutuksellisen pääoman. Ehdotuksessa korostetaan, että asessorin virkaan nimitettävälle esittelijälle uusi tehtävä merkitsisi palkankorotusta. Kun asessorikoulutus ei takaa virkaa, on ehdotettu malli huomattavasti huonompi kuin tämänhetkinen urapolku, jossa esittelijän tehtävistä siirrytään suoraan vähintään T 11 -palkkaluokan työhön.

Tuomariliitto vastustaa esitettyä palkkatasoa, koska esitetyt asessorin tehtävät huomioon ottaen palkkaluokan vahvistamiselle alle tuomareiden palkkatason ei ole perusteita. Ehdotuksen mukaan asessoreille ei ole tarjolla enempää koulutusta kuin tuomareille täydennyskoulutuksen muodossa. Asessorin saama huomattava koulutuksellinen pääoma jää käytännössä hyvin epäselväksi eikä koulutuksellisuus siten luo mitään perustetta alemmalle palkkatasolle muihin tuomareihin verrattuna.

Ehdotuksen mukaan asessori osallistuisi ratkaisukokoonpanoon ja toimisi työssään tuomarin vastuulla. Jos asessori tekee tuomarin työtä ja tuomarin vastuulla, on työstä maksettava tuomarin palkka. Tuomariliitto pitää hyvin erikoisena ajatusta, että oikeuslaitoksen sisällä ryhdyttäisiin palkkausjärjestelyyn, jossa samasta työstä maksetaan eri palkka, joka kaiken lisäksi olisi alhaisinta tuomarin palkkaluokkaa T 11 alempi. Alemmalle palkkatasolle ei ole perusteita. Kun asessoreille

tarjottava koulutuksellinen pääoma vastaa tosiasiasa esittelijöille ja tuomareille tarjottavaa koulutusta ja asessorin toimivalta olisi vastaava kuin muilla tuomareilla, on perusteltua syytä epäillä, onko koulutusjärjestelmän todellinen tarkoitus palkata määräaikaista T 10+ tuomareita tekemään T 11-T 14 palkkaluokan tuomarin töitä.

Argumentti palkankorotuksesta ei hovioikeuksien osalta pidä edes paikkaansa, koska muutos merkitsisi kokeneelle esittelijälle tosiasiallista palkan alenemista. Helsingin hovioikeutta lukuun ottamatta muissa hovioikeuksissa kokeneemmat esittelijät saavat HOL 9 § palkkioiden, asessorin tehtävien ja neuvosmääräysten muodossa tosiasiallisesti T 10+ palkkaluokkaa korkeampaa palkkaa. Kun asessorijärjestelmä olisi tarkoitettu nimenomaisesti kokeneimmille esittelijöille, alenisi heidän palkkauksensa tosiasiasa asessorin koulutusvirkaan siirtymisen myötä. Ehdotus merkitsisi palkanalennusta myös niille esittelijöille, jotka nykyisin hoitavat T 11 palkkaluokan tuomarintehtäviä.

Tuomariliitto kiinnittää huomiota myös siihen, että työtuomioistuimessa on tällä hetkellä presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen viran lisäksi kolme vakituista työtuomioistuimen sihteerin virkaa, joista kaksi kuuluu T11 ja yksi T10 palkkaluokkaan. Asessorin koulutusviran perustaminen työtuomioistuimeen ei saa johtaa siihen, että yksi kolmesta vakituisesta esittelijän virasta muutettaisiin määräaikaiseksi asessorin viraksi. Lisäksi olisi varsin erikoista, jos tuomarin tehtäviä hoitavan asessorin palkkaus olisi huonompi kuin avustavia lakimiestehtäviä hoitavan työtuomioistuimen esittelijän. Nykyisiä palkkoja ei kuitenkaan saa alentaa sillä perusteella, että tuomariharjoittelija saisi T10+ palkkaa.

Uuden järjestelmän vaatima lisärahoitus on tarkoitus kerätä vähentämällä esittelijöiden ja määräaikaisten tuomareiden määrää. Mietinnön pääasiallisena tarkoituksena on taloudelliset säästöt mahdollisen pienipalkkaisen henkilöstöryhmän sitouttamisella määräaikaisesti useaksi vuodeksi ja laskemalla tuomareiden keskimääräistä palkkatasoa.

3.6 Koulutettavien riippumattomuus ja oikeusturva

Ehdotuksen mukaan asessorin määräaikaiseen virkaan voitaisiin nimittää henkilö, jolla on tuomarin kelpoisuusvaatimusten lisäksi kolmen vuoden kokemus tuomarin, esittelijän, syyttäjän tai oikeusavustajan tehtävistä taikka muusta vastaavasta lakimiestehtävästä. Ehdotuksessa asessorijärjestelmän luomista perustellaan vahvasti sillä, että se poistaisi lyhyiden määräaikaisuusongelmien aiheuttamia riippumattomuusongelmia.

Tuomariliitto ei hyväksy määräaikaisten tuomarinvirkojen lisäämistä. Riippumattomuusongelmia ei poista uusien määräaikaisten virkojen luominen entisten tilalle. Riippumattomuusongelmat liittyvät yhtä lailla määräaikaisiin esittelijöihin kuin määräaikaisiin tuomareihin. Määräaikaisuuden pituudella ei ole riippumattomuuden kannalta olennaista merkitystä.

Tuomariliitto korostaa, että asessorien koulutusjärjestelmässä ehdotetaan entistä kattavampaa työn seurantaa ja arviointia, eikä asessori siten voisi toimia ratkaisukokoonpanossa riippumattomasti. Koska asessorikoulutuksen läpikäyminen ei takaisi tuomarin virkaa, tulisivat asessorin uralla etenemiseen vaikuttamaan merkittävästi hänen koulutuksen aikana saamansa arviot. Tämä on erittäin ongelmallista riippumattomuuden kannalta. Riippumattomuuden korostaminen sopiikin huonosti argumentiksi asessorin virkojen perustamiselle, eikä sillä pitäisikään lainkaan perustella tällaisen järjestelmän luomista. Tuomariliitto korostaa, että riippumattomuusongelmat on mahdollista poistaa ainoastaan muuttamalla määräaikaiset virat vakituisiksi.

Nykyisin voimassa olevan hovioikeuslain 9 §:n 1 momentin mukaista ratkaisukokoonpanoa voidaan

käyttää vain tarkasti rajatuissa vähäisissä asioissa. Esityksen mukaan asessorin toimivalta on yleinen ja hän voisi muiden tuomareiden tavoin määräaikaisessa harjoitteluvirassaan ratkaista asioita itsenäisesti yhden tuomarin kokoonpanossa sekä toimia myös tuomioistuimen puheenjohtajana. Näin ollen joissakin tapauksissa varsin vaatimattomankin tuomioistuinkokemuksen omaava asessori voisi toimia vaativissa ja monimutkaisissa valitusasioissa esimerkiksi valmistelusta vastaavana tuomarina. Tämä muutos ei esityksen tavoitteiden mukaisesti toteuttaisi kansalaisten oikeusturvaa nykyistä, käytännössä tehokkaaksi ja toimivaksi todettua hovioikeuslain 9 §:n 1 momentin mukaista menettelyä paremmin.

Asessorien alku- ja loppukoe sekä tutortuomareiden ja tuomarinkoulutuslautakunnan arviot vaikuttaisivat oleellisesti tuomarinuralle pääsyyn, joten hakijoiden oikeusturvaan tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Kun alkukoe olisi edellytys tuomarinkoulutukseen pääsemiseen, tulisi siihen olla oikeus hakea muutosta. Tulevaisuuden tuomarit tultaisiin käytännössä nimittämään asessorin koulutuksen käyneistä, joten koulutettavien valinnan pitäisi olla tuomarivalintalautakunnan tehtävä. Ehdotetussa valintamenettelyssä päällikkötuomarin valta korostuu. Jos tuomarivalintalautakunta ei valitsisi koulutettavia, tulisi nimitysratkaisuun olla mahdollista hakea muutosta.

3.7 Koulutusvirkojen houkuttelevuus

Tuomioistuihin tarvitaan jatkossakin tuomariksi soveltuvia ammattitaitoisia lakimiehiä. Selvä on, että esitetty asessorijärjestelmä ei houkuttele niitä lakimiehiä, jotka täyttävät koulutusviran kelpoisuusvaatimukset.

Nykytilanteessa ja tämänhetkisessä eläköitymistahdissa hovioikeuden esittelijät ovat auskultoinnin jälkeisen 2–3 vuoden esittelijäkokemuksen jälkeen suurelta osalta siirtyneet määräaikaisiin käräjätuomarin tehtäviin. Hallinto-oikeuksissa ja erityistuomioistuimissa taas on pitkän virkauran tehneitä kokeneita esittelijöitä, joilla on jo tuomarilta vaadittavaa taitoa ja kokemusta. Ehdotettu koulutusvirka ei ole houkutteleva vaihtoehto nykyisessä tilanteessa.

Esitetyn kaltainen asessorin virka tuskin on houkutteleva vaihtoehto myöskään kokeneemmille muissa ammateissa toimiville lakimiehille. Tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta tuomarinuralle haluavien hakeutumista asessorijärjestelmään voidaan perustellusti epäillä valintamenettelyyn, palkkaukseen ja määräaikaisuuteen liittyvien epäkohtien vuoksi. Pelkkä näennäinen koulutuksellisuus tuskin lisää houkuttelevuutta, kun palkkaus on joka tapauksessa yksityissektorin palkkausta jäljessä ja uran jatkuminen tuomioistuinlaitoksessa täysin epävarmaa. Järjestelmä heikentäisi selvästi tuomioistuinten houkuttelevuutta työpaikkana ja todennäköisesti käytännössä sulki tuomarinuraa.

4. Tuomarinkoulutuslautakunta

Hallituksen esityksen luonnoksessa ja mietinnössä suunnitellaan viideksi vuodeksi kerrallaan nimettävää tuomarinkoulutuslautakuntaa, joka koostuisi puheenjohtajasta, varapuheenjohtajasta, kahdeksasta muusta jäsenestä ja sihteeristä.

Tuomariliitto vastustaa erillisen koulutuslautakunnan perustamista, koska lautakunnalle kaavailut tehtävät kuuluvat perustettavalle tuomioistuinvirastolle. Ehdotuksessa annetaan laajat tehtävät ilman tosiasiallista riippumattomuutta ja taloudellisia mahdollisuuksia selviytyä niistä.

Ehdotuksen mukaan tuomarinkoulutuslautakunta vastaisi käräjänotaarien valinnasta, asessorien esivalinnasta, alku- ja loppukokeiden järjestämisestä sekä tuomareiden koulutuksen suunnittelusta ja sisällöstä. Osa koulutuslautakunnalle suunnitelluista tehtävistä on tuomioistuinten toiminnan kannalta keskeisiä eikä niitä tule antaa sivutoimisen, osittain tuomioistuinten ulkopuolisista tahoista koostuvan lautakunnan hoidettavaksi.

Koulutuslautakunnan jäsenten sivutoimisuus ja päätoimisen henkilökunnan määrä huomioon ottaen ei ole mahdollisuuksia suoriutua sille määritellyistä mittavista tehtävistä. Ehdotukseen ei sisälly arviota lautakunnan jäsenten oletetusta työmäärästä eikä myöskään arviota heille maksettavasta palkkiosta. Ehdotuksessa ei ole arvioitu työmäärää eikä kustannuksia, jotka aiheutuvat käräjänotaarien ja asessorien esivalinnasta. Ilmeistä on, että jo yksin käräjänotaarien haku- ja valintamenettely sitoisi liiaksi tuomarinkoulutuslautakunnan resursseja. Suurehkon lautakunnan perustaminen hoitamaan tehtävää, johon sillä ei ole tosiasiaa edellytyksiä, ei ole resurssien kohdentumisen kannalta järkevää.

On epärealistista ajatella, että tuomarinkoulutuslautakunta selviytyisi hallituksen esitysluonnoksessa kaavaillusta 130 notaarin vuotuisesta valinnasta siinä ajassa ja niillä resursseilla, mitä mietinnössä kuvataan. Mietinnössä on arvioitu, että vuodessa tulisi 1.000 hakemusta. On selvää, että valinnassa loppusuoralle päässeet käräjänotaarit tulee haastatella. Jos lähdetään siitä, että koulutuslautakunnan olisi haastateltava vähintään kolme hakijaa harjoittelupaikkaa kohden, se aiheuttaisi vähintään 390 haastattelua ja sitoisi tuomarinkoulutuslautakunnassa ainakin kolmen henkilön pelkkiin haastatteluihin vähintään 54 päiväksi. Haastattelua ei voida jättää yhden sihteerin tehtäväksi.

Tuomariliitto kiinnittää huomiota siihen, että koulutuslautakunnalle esitettyjen tehtävien myötä koulutuslautakunnan rooli valinnoissa tuomarinalalle korostuisi. Mikäli koulutuslautakunta Tuomariliiton vastustuksesta huolimatta perustetaan, sen perustehtävän tulee olla vain ja ainoastaan tuomarien koulutuksen suunnittelu ja järjestäminen eikä siitä päättäminen, kenellä on mahdollisuus edetä tuomarin uralle. Tuomariliiton on kuitenkin vaikea nähdä, mikä olisi se koulutuksellinen lisä, minkä erillinen koulutuslautakunta tuottaisi vallitsevaan tilanteeseen nähden.

Joka tapauksessa koulutuslautakunnan tulee muodostua tuomioistuinlaitoksen edustajista ja kokoonpanossa pitää olla myös Tuomariliiton edustaja. Asianajajien, syyttäjien ja oikeusministeriön edustajien mukanaolo päättämässä tuomareiden koulutustarpeesta, koulutukseen valitsemisesta tai mahdollisen koulutusmenestyksen arvioimisesta ei ole perusteltua jo tuomioistuinten riippumattomuuden näkökulmasta. Oikeustieteellistä opetusta ja tutkimusta edustavan ehdokkaan nimeämisen tulee olla oikeustieteellisten tiedekuntien tehtävä.

III Koulutusjärjestelmän kustannusvaikutukset

Tuomareiden koulutusjärjestelmän kehittämistä arvioidaan syntyvän kustannuksia yhteensä noin 700.000 euroa vuodessa. Tämä osa esitetään rahoitettavaksi pääosin hovioikeuden esittelijöiden virkoja vähentämällä ja osaksi varoilla, jotka tulevat säästymään hovioikeuksien ja vakuutusosastoituksen välijohdon tehtävien määräraikaistamisesta, sekä varoilla, jotka säästyvät esittelijöille nykyisin ratkaisukokoonpanon jäsenenä toimimisesta maksettavista palkkioista. Lisärahoitustarpeeksi on arvioitu vain 200.000 - 300.000 euroa vuodessa.

Kokonaisuutena ehdotettujen uudistusten kustannuksia ja niiden vaikutuksia on käsitelty hyvin pintapuolisesti ja tavalla, joka ei Tuomariliiton näkemyksen mukaan vastaa millään tavalla todellista kustannusrakennetta.

Tuomariliiton näkemyksen mukaan todellinen kustannusvaikutus tuomarinkoulutusjärjestelmästä,

koulutuslautakunnasta, tuomarikoulutettavien tutor -järjestelmästä, esittelijöiden ja tuomareiden pakollisesta koulutusjärjestelmästä ja uusien tuomareiden mentoroinnista on yli 3 miljoonaa euroa. Tuomioistuinharjoittelijoiden tutoroinnin kustannusvaikutus on 500.500 euroa.

Vakuutusoikeuden esittelijäjäsenyyden korvaaminen

Tuomariliitto painottaa, että uusi koulutusvirka ei korvaa esittelijäjäsenyyden poistumista eikä ole perusteltua, että koulutusvirkoja olisi suhteessa enemmän vakuutusoikeudessa kuin muissa tuomioistuimissa. Tästä syystä Tuomariliitto katsoo, että tuomareiden lisärekryointitarve on 5-7 henkilöä. Tuomariliiton käsitys on, että on perustettava ainakin kaksi uutta tuomarin virkaa ja viisi esittelijän virkaa voidaan vaihtaa tuomarin viroiksi. Nykyiset kolme asessorin virkaa muutetaan koulutusviroiksi. Vakuutusoikeuden osalta kustannusvaikutus on 225.000 euroa eikä mietinnöstä pääteltävissä oleva 70.000 euroa.

Koulutettavien tuomareiden tutorointi

Kustannuksissa tulee ottaa huomioon myös tuomarikoulutettaville suunniteltujen tutor -tuomareiden työpanoksen rahallinen korvaaminen. Hallituksen esityksessä ei suoraan ole otettu kantaa tutor -tuomareiden työpanoksen korvaamiseen. Tuomariliitto pitää keskeisenä, että tutor -tuomareiden työpanos korvataan koko tuomioistuinlaitoksessa yhdenmukaisella rahallisella korvauksella. Korvaus ei voi vaihdella työpaikka- ja tuomioistuinkohtaisesti, koska tämä johtaa tutor -tuomareiden eriarvoiseen kohteluun. Selvää myös on, että virkatuomareiden työpanoksen käyttäminen esitetyn kaltaiseen opetustyöhön tulee perustua vapaaehtoisuuteen ja rahalliseen korvaukseen.

Tuomariliitto arvioi, että tutorointiin menee kuukaudessa työaika vähintään 2-3 päivää. Tuomariliitto katsoo, että tutorille maksettavana kohtuullisena korvauksena voidaan pitää vähintään kahden päivän palkkaa vastaavaa korvausta eli noin 350 euroa kuukaudessa. Jos koulutettavia on ehdotettu 50, kustannuslisäys tutoroinnista on vuosittain 192.500 euroa (11 kk x 50 x 350 euroa).

Koulutettavien tuomareiden työpanos

Koulutettavien tuomareiden työpanos on vain 70 prosenttia (10 % koulutus ja 20 % muuta kehittämistä ym.) verrattuna muihin tuomareihin. Toisin sanoen kolme koulutettavaa vastaa noin kahta tuomaria. Jos koulutettavia on mietinnössä ehdotettu 50, tarvitaan vähintään 17 henkilötyövuotta täyttämään vajaus. Kustannusvaikutus on 1.323.110 euroa laskettuna T11 palkkaluokalla ja kolmella kokemuslisällä.

Uusien tuomareiden ja puheenjohtajien mentorointi

Mentorointiin käytetty aika on pois lainkäyttötoiminnasta. Siitä tulee maksaa tehtävää suorittavalle vastaava palkkio kuin tutoreille. Esityksen mukaan mentortuomarit voisivat myös seurata istuntoja ja antaa palautetta. Tämä olisi syytä kompensoida työmäärässä palkkion lisäksi. Tuomariliiton arvion mukaan tuomioistuinlaitoksessa aloittaa vuosittain noin 60 uutta tuomaria, joille olisi tarpeen nimittää mietinnössä esitetty mentortuomari. Mentoroinnin kustannusvaikutus on vähintään 231.000 euroa vuodessa palkkiolla laskettuna (60 x 11 kk x 350 euroa).

Tuomioistuinharjoittelijoiden tutorointi

Tuomioistuinharjoittelijoiden tutoroinnin kustannusvaikutus on 500.500 euroa (130 x 11 kk x 350

euroa).

Tuomarinkoulutuslautakunta

Tuomarinkoulutuslautakunnan kulut on arvioitu 190.000 euroksi. Vertailuksi voidaan todeta, että tuomarivalintalautakunnan kustannukset ovat vuodessa vähintään 240.000 euroa.

Tuomarinkoulutuslautakunnan kustannukset on laskettu täysin epärealistisesti ottaen huomioon sille suunnitellut laajat tehtävät ja kokoonpano. Tuomariliitto on arvioinut, että tuomarinkoulutuslautakunnan kustannukset ovat vuodessa vähintään 350.000 euroa.

Lautakunnalle pitäisi palkata vähintään kaksi vakituista sihteeriä (T11) nyt kaavailun yhden sijasta. Lisäksi ei ole mitään syytä arvioida kokous- ja matkustuskustannuksia pienemmiksi tuomarinkoulutuslautakunnassa kuin tuomarivalintalautakunnassa. Kokouksia tulee olemaan vähintään kaksinkertainen määrä. Kahden jäsenen on osallistuttava sihteerin lisäksi notaarien haastatteluihin. Lautakunnan sihteerin palkka on laskettu ilman kokemuslisää, mikä on epärealistista. Tuomariliiton laskelmien mukaan yhden lautakunnan sihteerin koko vuoden työpanos menee yksistään tuomioistuinharjoittelijoiden valintaan ja heille järjestettävän koulutuksen organisointiin ym. Voidaan varmasti arvioida, että toisen lautakunnan sihteerin työpanos menee asessorien valintaan ja muihin tehtäviin.

Tuomareiden ja esittelijöiden täydennyskoulutus

Esittelijöitä ja tuomareita on yhteensä 1.207 (426 + 266 + 515) henkilöä. Koulutusvelvollisuus on 10 päivää vuodessa. Tuomariliitto on arvioinut, että tuomareiden koulutuspäivät tulevat lisääntymään puolella nykyisestä, mikä on pois työhön käytetystä ajasta. Se vastaa noin 26 henkilötyövuotta. Keskimääräisellä palkkakustannuksella (60.000 euroa) laskettuna kustannusvaikutus on yhteensä 1.560.000 euroa.

Tuomioistuinharjoittelijoiden koulutuksen lisääminen

Notaareille on ehdotettu opetustuntien määräksi 40-50 tuntia eli 5,5 - 6,8 päivää vuodessa. Koulutus on pois työhön käytetystä ajasta, vaikka sen myötä osin työn laatu ja nopeus jonkin verran lisääntyvät. Kustannusvaikutus on seitsemällä koulutuspäivällä 3,9 henkilötyövuotta, joka vastaa yhdellä kokemuslisällä laskettuna noin 137.287,23 euroa vuodessa.

Lopuksi

Tuomioistuinlakihankkeessa olisi tullut tehdä vertailu siitä, miten paljon raha- ym. resursseja Suomessa käytetään tuomioistuinlaitokseen verrattuna muihin oikeusvaltioihin tai käyttää apuna esimerkiksi Euroopan neuvoston alaisen The European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) European Judicial Systems – tutkimusta, jossa on selvitetty Euroopan neuvoston jäsenmaiden panostuksia oikeusjärjestelmiinsä. Suomen tuomarikoulutuksen panostukset ovat suhteellisen vähäiset verrattuna muihin eurooppalaisiin maihin.

Lausunnon valmistelu

Lausunto on käsitelty Tuomariliiton hallituksen kokouksissa 24.8.2015 ja 7.9.2015.

Helsingissä 17.9.2015

Tuomariliiton puheenjohtaja,
hovioikeudenneuvos

Kimmo Vanne

Tuomariliiton varapuheenjohtaja,
käräjätuomari

Minna Hällström